

บทสัมภาษณ์ ดร.สมพงษ์ วนาภา¹

ยูกา คลังสุวรรณ²

ในการสัมมนาเรื่อง “เศรษฐกิจฟองสบู่ : บทเรียนจากญี่ปุ่น” เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2540 ได้มีการนำบทความ “ทิศทางเศรษฐกิจและการเมืองของญี่ปุ่น และผลกระทบต่อไทยทางด้านการค้าและการลงทุน” ของอาจารย์ ดร.สมพงษ์ วนาภา เข้าร่วมอยู่ในวารสารฉบับพิเศษที่จัดทำขึ้นเพื่อประกอบการสัมมนา ดังกล่าว อาจารย์ยูกา คลังสุวรรณ ประธานโครงการญี่ปุ่นศึกษา ได้มีโอกาสพบอาจารย์ ดร.สมพงษ์ จึงได้ขอสัมภาษณ์อาจารย์ ดร.สมพงษ์ เกี่ยวกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน และบทบาทของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) ในกรุงโตเกียว

ดร.สมพงษ์: ตอนผมย้ายกลับเมืองไทยปี 2535 (1992) เศรษฐกิจฟองสบู่ในญี่ปุ่นเริ่มแตก บริษัทญี่ปุ่นพะวงกับภาวะเศรษฐกิจภายในประเทศ ทำให้การลงทุนในต่างประเทศต้องชะงักตัว ประกอบกับประเทศเราเกิดพฤษภาทมิฬทำให้ญี่ปุ่นชะงักตัวในการลงทุนเข้ามาไทย เนื่องจากเสถียรภาพทางการเมืองไม่เอื้อ แม้ว่าในช่วงปี 1985-1992 ญี่ปุ่นมาลงทุนในไทยมากสุดใน ASEAN ก็ตาม

ญี่ปุ่นอาจจะไม่ใช่ตัวอย่างที่ดีสำหรับเมืองไทย เพราะว่าหลังจากเกิดเศรษฐกิจฟองสบู่แล้วไม่ได้มีการแก้ปัญหาทันที ปัญหาถูกดึงให้ยืดเยื้อ ปัญหาจึงขยายวงกว้างออกไปอีก แนวคิดเรื่อง Japan Inc. ที่รัฐบาลกับเอกชนร่วมมือใกล้ชิดกันเป็นอย่างดีกลายเป็นดาบสองคม เมื่อเกิดเศรษฐกิจฟองสบู่แทนที่รัฐบาลจะใช้มาตรการเด็ดขาดในการที่จะจัดการหนี้ที่ไม่ได้ก่อให้เกิดรายได้ (NPL-- non performing loan) ซึ่งเป็นหนี้ที่จะต้องได้รับการแก้ปัญหาให้เรียบร้อยโดยเร็ว ภาคการเงินจึงจะแข็งแกร่งขึ้นมาอีก แต่ทั้งภาครัฐ ภาคการเงิน และภาคเอกชนของญี่ปุ่นกลับทำแบบลูบหน้าปะจมูก ข้อมูลได้รับการตกแต่งให้ดูดีเพื่อปกปิดปัญหา ทำให้ปัญหาไม่ได้รับการแก้ไขให้ทันท่วงที ปล่อยให้ล่วงเลยมานานถึง 7 ปี ปัญหาได้ทวีความรุนแรง ทำให้สิ่งที่รัฐบาลญี่ปุ่นพยายามกลบเกลื่อนและไม่แก้ไขปัญหาก็ถึงจุดระเบิด เกิดเป็นเรื่องอื้อฉาว จะเห็นว่าภาคราชการโดยเฉพาะกระทรวงการคลังและธนาคารกลางของญี่ปุ่นมีปัญหาว่าข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่รัฐเห็นเป็นใจกับเอกชนในการละเลยการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งเป็นเรื่องที่ผิด กลายเป็นเรื่องอื้อฉาว มีการฆ่าตัวตาย ผูกคอตาย เมื่อไม่นานนี้ผู้ว่าธนาคารกลางของญี่ปุ่นและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ก็ต้องลาออก

¹ อัครราชทูต ฝ่ายเศรษฐกิจและการลงทุน ณ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และประธานโครงการญี่ปุ่นศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สิ่งเหล่านี้นำไปสู่ความกดดันทางสังคมและการเมืองให้เร่งการปฏิรูประบบการบริหารสถาบันการเงิน เหมือนกับที่จะเกิดกับธนาคารแห่งประเทศไทยของเรา แต่สำหรับญี่ปุ่นเหตุที่ปัญหาเรื้อรังแต่ไม่ถึงกับแย่มากเนื่องจากญี่ปุ่นเป็นเจ้าของหนี้ของเขาเอง ขณะที่ประเทศไทยมีเจ้าหนี้เป็นต่างประเทศ ความไม่เชื่อถือนในระบบของเรามากขึ้นเท่าไร เจ้าหนี้ก็ถอนเงินออกไปมากขึ้น จนเกิดปัญหาใหญ่โต หนี้ระยะสั้นไม่ได้รับการยืดเวลาชำระหนี้ จึงทำให้ค่าเงินบาทตกต่ำเป็นประวัติการณ์ โดยเฉพาะในระยะ 6-7 เดือนแรกที่มีการประกาศค่าเงินบาทลอยตัว

พื้นฐานเศรษฐกิจของญี่ปุ่นเป็นประเทศเจ้าหนี้ที่ใหญ่ที่สุดในโลกวัดในแง่ของทรัพย์สินสุทธิในต่างประเทศ (Net External Asset) ในขณะที่อเมริกาเป็นลูกหนี้รายใหญ่ที่สุดในโลก งบประมาณขาดดุลของรัฐบาลอเมริกาแต่ละปีเป็นการกู้หนี้จากญี่ปุ่นถึงประมาณ 1 ใน 4 ถึงแม้ญี่ปุ่นจะมีหนี้เสียในระบบแต่เป็นหนี้ของเขาเอง อย่างไรก็ตาม หนี้เสียจำนวนนี้จะต้องได้รับการแก้ไข ถ้าปล่อยให้เนิ่นนานปัญหาจะยิ่งเพิ่มมากขึ้น ไม่มีใครทราบว่ามีหนี้เสียในระบบมากน้อยเท่าไร แต่มีคนคาดว่าประมาณ 20% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) ในญี่ปุ่นเองก็มีการแก้ไขหนี้เสียบางจุดแล้ว คือ JUZEN เมื่อประมาณปีที่ผ่านมา ก็ได้มีการแก้ไขไปแล้ว เป็นระบบของการให้กู้หนี้ไปซื้อบ้านของสถาบันการเงินที่จัดตั้งขึ้น ซึ่งในตรงนี้รัฐบาลก็ได้ช่วยเข้ามาแก้ไข แต่หนี้เสียในส่วนอื่นยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ธนาคารขนาดใหญ่ของญี่ปุ่นมีการแก้ไขของตนเองโดยวิธีตัดหนี้สูญออกไปเป็นระยะ ๆ อย่างไรก็ตามหนี้ในระบบก็ยังมียากอยู่ ซึ่งระยะใกล้ ๆ นี้รัฐบาลญี่ปุ่นก็เข้ามาแก้ไขโดยการให้ทุนสาธารณะ (public fund) การให้ทุนสาธารณะเป็นเรื่องที่ถกเถียงกันอยู่ทั้งในเมืองไทยและทั่วโลก รวมทั้งญี่ปุ่นเองว่าภาคการเงินเอาเงินไปเก็งกำไรในภาคอสังหาริมทรัพย์และในตลาดหุ้น เมื่อมีหนี้เสียเกิดขึ้นมา สถาบันการเงินควรที่จะรับผิดชอบ ไม่ควรที่จะใช้เงินทุนสาธารณะซึ่งเป็นเงินภาษีของราษฎรในการที่จะเข้าไปอุ้มหรือเข้าไปแก้ปัญหาก็มีความเห็นพ้องกันอย่างหนึ่งว่าการที่จะใช้เงินทุนสาธารณะในการแก้ปัญหาคงจะมีการนำเงินไปแก้ปัญหเฉพาะส่วน ปกป้องในส่วนของสาธารณชนที่นำเงินไปฝากในสถาบันการเงิน ซึ่งเงินฝากส่วนนี้เขาควรที่จะได้รับคืน สถาบันการเงินควรที่จะต้องรับผิดชอบ ทุนสาธารณะนี้รัฐบาลก็ได้มีการจัดสรรที่จะให้ธนาคารนำเข้าไปประกันเงินฝาก แต่ว่าหนี้ในระบบจะต้องมีการลงมือแก้ไขอย่างจริงจัง ถ้าจะเทียบแล้วรัฐบาลไทยได้ทำกันจริงจังมากกว่า

ในระยะ 3 เดือนที่ผ่านมา รัฐบาล ฯพณฯ ชวน หลีกภัย ได้จัดการล้างหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) โดยเฉพาะในบริษัทไฟแนนซ์ที่ถูกปิดทั้ง 56 แห่ง และธนาคารขนาดเล็กทั้ง 4 แห่ง ธนาคารแห่งประเทศไทยก็เข้าไปควบโอนกิจการ (takeover) และลดขนาดทุนลงมา เพื่อรอการพิจารณาตัดสินใจขายหุ้นให้ภาคเอกชนไปดำเนินการต่อไป ส่วนธนาคารขนาดใหญ่เองก็มีความกดดันให้เพิ่มทุน (recapitalization) ซึ่งเป็นแนวทางที่ถูกต้องที่จะสร้างความแข็งแกร่งให้กับสถาบันการเงิน

ในประเทศญี่ปุ่นเอง รัฐบาลปัจจุบันมีภารกิจที่จะทำการปฏิรูป 6 อย่าง ทั้งนี้เนื่องจากว่า สถานการณ์เศรษฐกิจในญี่ปุ่นขณะนี้ค่อนข้างจะแย่ ถ้าจะดูในแง่ของอัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจญี่ปุ่น ปีงบประมาณ 1997 ซึ่งจะสิ้นสุดในวันที่ 31 มีนาคม 1998 ญี่ปุ่นจะมี GDP ตีตกครั้งแรกในรอบ 23 ปี อันนี้แสดงให้เห็นว่าเศรษฐกิจเริ่มถดถอย ได้มีการเรียกร้องจากประเทศคู่ค้าที่สำคัญโดยเฉพาะจากประเทศอเมริกาว่า ญี่ปุ่นจะแก้ปัญหาตัวเองโดยการส่งสินค้าไปขายยังต่างประเทศ เช่น ส่งไปขายที่อเมริกาและยุโรปอย่างที่เคยเป็นมานั้นไม่ถูกต้อง ญี่ปุ่นจะต้องกระตุ้นเศรษฐกิจภายในด้วยตัวเอง ญี่ปุ่นจะต้องโตด้วยตัวของตัวเอง ไม่ใช่ไปเอาเปรียบประเทศอื่นด้วยการส่งสินค้าไปขายทั่วโลกเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจตัวเองให้โต

อเมริกาเรียกร้องว่าจะต้องมีมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดอุปสงค์ภายในประเทศ เพื่อที่จะนำไปสู่การเติบโตของเศรษฐกิจภายในประเทศ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นนายฮาชิโมโด้ได้ออก package ออกมา 4-5 เรื่องแล้วแต่ก็ไม่ถูกใจนักวิเคราะห์ทางตะวันตกโดยเฉพาะทางอเมริกาและยุโรปมากนัก เพราะ package นั้น ไม่มีมาตรการที่จะกระตุ้นการบริโภค เนื่องจากการบริโภคเป็นตัวหลักตัวหนึ่งที่จะทำให้เศรษฐกิจโต การที่รัฐบาลไปขึ้นภาษีการบริโภค (consumption tax) จาก 3% เป็น 5% เมื่อวันที่ 1 เมษายน 1997 นั้นมีส่วนอย่างมากในการก่อให้เกิดการชะลอการบริโภค ทำให้เศรษฐกิจชะลอตัวจนถึงขั้นตีตกในปีงบประมาณที่ผ่านมา

สิ่งที่ประเทศทางตะวันตกเรียกร้องก็คืออยากให้รัฐบาลญี่ปุ่นกระตุ้นการบริโภค โดยการลดภาษีเงินได้ส่วนบุคคลกับภาษีเงินได้นิติบุคคลอย่างถาวร เพื่อกระตุ้นให้มีการใช้จ่ายทางด้านการบริโภคและทางด้านการลงทุนมากขึ้น ความจริงใน package จะมีการลดภาษีเงินได้ส่วนบุคคล แต่ก็เป็นจำนวนเล็กน้อยมาก ทำเพียงแคปีเดียว ซึ่งอันนั้นไม่เพียงพอ น่าที่จะทำให้ถาวร ให้มีอัตราใกล้เคียงกับนานาชาติ ซึ่งเรื่องนี้ก็ยังไม่ได้ทำ แต่รัฐบาลญี่ปุ่นมีความยากลำบากอยู่นิดหนึ่งตรงที่ว่า ในคำมั่นที่จะปฏิรูป 6 อย่าง มีการปฏิรูปอยู่ข้อหนึ่งก็คือการปฏิรูประบบงบประมาณ รัฐบาลมีภารกิจที่จะทำให้งบประมาณรัฐบาลสมดุลในปี 2003 ซึ่งเรื่องนี้เองเป็นตัวสำคัญที่ทำให้รัฐบาลไม่สามารถดำเนินนโยบายที่จะลดภาษีเงินได้ส่วนบุคคลและภาษีเงินได้นิติบุคคลได้ เพราะว่าถ้าไปลดภาษีแล้ว งบประมาณก็ไม่มีทางที่จะสมดุลได้ทันตามเป้าหมายที่จะปฏิรูป ปัญหาที่รัฐบาลได้ออกกฎหมายแก้แล้ว

มีข่าวว่านายฮาชิโมโด้อาจจะต้องกลับคำมั่นใหม่หมายความว่าอาจจะต้องยึดเป้าหมายการสมดุลของงบประมาณออกไปอีก 2 ปี แทนที่จะเป็น 2003 ก็เป็น 2005 ซึ่งทั้งตลาดการเงิน รัฐบาลอเมริกา และรัฐบาลยุโรป กำลังจ้องมองดูอยู่ ถ้ามีมาตรการอย่างนี้ออกมาเมื่อไร ก็แสดงว่ารัฐบาลญี่ปุ่นจริงจังที่จะแก้ปัญหา ที่จะกระตุ้นการบริโภคของคนญี่ปุ่นให้สูงขึ้น จะเห็นว่าเงินเยนในระยะนี้ค่อนข้างที่จะอ่อนตัวลง เพราะความไม่เชื่อมั่นในภาวะเศรษฐกิจญี่ปุ่น ตัวเลข GDP ตีตก และตัวเลขอัตราการว่างงานที่เพิ่งประกาศมีอัตราสูงมากเป็นประวัติการณ์ สูงขึ้นถึง 3.6% ซึ่งแสดงว่าปัจจัยลบทางเศรษฐกิจเริ่มที่จะส่อเค้ามากขึ้น รัฐบาลอาจจะต้องมีมาตรการอะไรที่จริงจังมากกว่าที่ประกาศออกมา แต่อย่างไรก็ตามผมก็ยังเชื่อ

ว่าพื้นฐานเศรษฐกิจญี่ปุ่นยังเป็นพื้นฐานที่แข็งแกร่งมาก อย่างที่ผมว่าก็คือญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีทรัพย์สินสุทธิในต่างประเทศ (Net External Asset) ที่ใหญ่ที่สุดในโลก มีนักวิเคราะห์แสดงความเห็นล่วงหน้าว่าวันหนึ่งถ้าญี่ปุ่นเข้าตาจนเมื่อไรถอนเงินจากอเมริกา เศรษฐกิจอเมริกาก็จะแย่เหมือนกัน เพราะว่าญี่ปุ่นเองถือพันธบัตรของรัฐบาลอเมริกาเป็นจำนวนมาก ถ้าญี่ปุ่นเริ่มทู่ซายเมื่อไร แน่นนอนย่อมกระทบกับเศรษฐกิจอเมริกาแน่ ซึ่งก็มีหลายคนคิดว่าญี่ปุ่นคงไม่ทำอย่างนั้น ครั้งหนึ่งนายฮาชิโมโตะเคยไปพูดที่มหาวิทยาลัยโคลัมเบียที่นิวยอร์กเมื่อหลายเดือนมาแล้ว หลังจากพูดคราวนั้นค่าเงินดอลลาร์ตกลงมาทันทีเพราะคนห่วงกันว่ามันอาจจะไปไม่ได้ ตอนหลังนายฮาชิโมโตะได้มาพูดแก้ตัวว่าคนแปลแปลผิด ในแง่ของการลงทุนของญี่ปุ่นในต่างประเทศนั้นญี่ปุ่นก็คงจะต้องทำต่อไป เพราะว่าเป้าหมายของบริษัทญี่ปุ่นต้องการจะนำธุรกิจสู่ Globalization หรือที่เราเรียกว่าโลกาภิวัตน์

เป็นที่ทราบอยู่แล้วว่าญี่ปุ่นไม่มีทรัพยากรในประเทศของตนเองหรือมีก็น้อยมาก ญี่ปุ่นก็ใช้ทรัพยากรคน ใช้เครือข่ายของข้อมูล ใช้เครือข่ายของการผลิตทั่วโลก คือจะเอาข้อดี (advantage) จากแต่ละแห่งที่มีอยู่ในโลกมาบริหาร และให้เป็นประโยชน์กับญี่ปุ่นมากที่สุด การดำเนินการ globalize การผลิตของญี่ปุ่นในทั่วโลกก็คงทำต่อไป เป็นการแบ่งงานกันทำ ญี่ปุ่นพยายามหาข้อได้เปรียบของการที่จะเข้าไปอยู่ในแต่ละภูมิภาคให้เป็นประโยชน์กับญี่ปุ่นมากที่สุด ซึ่งไทยก็เป็นจุดยุทธศาสตร์ (strategic location) แห่งหนึ่งของญี่ปุ่นที่จะใช้เป็นฐานในการผลิต แม้กระนั้นก็ตามประเทศไทยจะชะล่าใจไม่ได้ เพราะว่าประเทศไทยมีประเทศคู่แข่งมาก รัฐบาลไทยจะต้องมีการปรับเปลี่ยนนโยบาย กฎหมาย และวิถีปฏิบัติที่จะเอื้ออำนวยที่จะให้ญี่ปุ่นอยู่ได้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน ประเทศไทยก็ได้ประโยชน์ด้วย ประเทศไทยจะต้องรู้เหมือนกันว่าคู่แข่งของเราจะพยายามดึงการลงทุนเข้าประเทศของเขา เขาได้ปรับเปลี่ยนไปอย่างไรและปรับเพื่อจะเอื้อต่อญี่ปุ่นอย่างไร ประเทศไทยจะต้องปรับเปลี่ยนที่จะแข่งกับเขาได้ ซึ่งผมคิดว่าในแง่นี้ผมเคยพูดหลายครั้งว่ากฎหมายส่งเสริมการลงทุนของไทยเป็นกฎหมายชรา ใช้มาเกินกว่า 20 ปีแล้ว ความคิด เจตนารมณ์ของกฎหมาย และสิทธิประโยชน์จูงใจในกฎหมายลงทุนในปัจจุบันนี้ไม่เหมาะสมกับกาลสมัย จำเป็นที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไข

ผมเคยพูดหลายครั้งและเคยสอนหนังสือระดับปริญญาโท ทั้งที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง ผมเคยออกเป็นข้อสอบอยู่ตลอดเวลา เรื่องที่กล่าวมานี้จะต้องเปลี่ยน กฎหมายการลงทุนของไทยนั้นเมื่อตราออกมาใช้จะอยู่นิ่งอย่างนั้นไม่ได้ เพราะภาวการณ์ทางเศรษฐกิจไม่ได้อยู่นิ่ง กฎหมายจะต้องเปลี่ยนตามภาวการณ์ที่เปลี่ยนไปด้วย จึงจะเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ แต่ผมเห็นว่าประเทศควรจะทำตั้งแต่เมื่อ 10 ปีที่ผ่านมาแล้ว แต่ก็ยังไม่สายเกินไปและควรจะต้องทำในระยะต่อไปคือ จะต้องเปลี่ยนจากการใช้แรงงานมาเป็นการใช้สมอง ประเทศไทยจะต้องเปลี่ยนภาคการผลิตของไทยจากการผลิตโดยใช้แรงงานที่เราเรียกว่าเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานอย่างเข้มข้น (labor intensive industry) ไปสู่สินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มสูง (high value added products) หรืออีก

อย่างหนึ่งก็คือเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้ความรู้ (knowledge base) หรือว่าเป็นสินค้าที่มีเทคโนโลยีสูง (higher technology products) ประเทศไทยต้องไต่บันไดเทคโนโลยี จะอยู่นิ่งอย่างในปัจจุบันไม่ได้ เพราะจะไปแข่งค่าแรงกับจีน อินเดีย เวียดนามไม่ได้

ความสำเร็จของการส่งเสริมการลงทุนจากญี่ปุ่นในระยะกลางทศวรรษ 1980 ถึงต้นทศวรรษ 1990 ในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ยานยนต์ แปรรูปอาหาร ซึ่งส่วนมากเป็นโครงการขนาดใหญ่และเป็นการผลิตเพื่อส่งออก ได้กลายมาเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมสนับสนุนซึ่งเป็นอุตสาหกรรมต่อเนื่องในปัจจุบัน ไม่เป็นหลักประกันในความสำเร็จของการพัฒนาอุตสาหกรรมไทยในอนาคต เนื่องจากสถานการณ์ ฐานและระดับการพัฒนาอุตสาหกรรมได้เปลี่ยนไป ปัจจัยที่ประเทศไทยจะต้องทำต่อไปในอนาคตคือ การยกระดับคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ ยกกระดับของทักษะแรงงาน ขยายการผลิตบุคลากรด้านเทคนิควิศวกรรม มุ่งเสาะหา ส่งเสริมและพัฒนาเทคโนโลยี ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาในเชิงพาณิชย์ ต่อไปนี้ประเทศไทยจะต้องแข่งด้วยสมอง แข่งด้วยทักษะ (skill) แข่งด้วยฝีมือ ไม่ใช่แข่งด้วยแรงงานราคาถูก เพราะฉะนั้นผมคิดว่าประการที่หนึ่งคือ BOI ควรจะมีบทบาทในแง่ของการส่งเสริมการลงทุนและพัฒนาเทคโนโลยี

ประการที่สอง จะต้องมีบทบาทในการส่งเสริมทักษะของแรงงานระดับต่าง ๆ รวมไปถึงวิศวกร ส่งเสริมการฝึกอบรม ให้โอกาสกับแรงงานไทยเสริมสร้างทักษะ เป็นสิ่งที่น่าเสียดายถ้าประเทศไทยไม่รีบทำเสียแต่ตอนนี้ เพราะว่าในแง่โครงสร้างประชากร ประชากรของไทยเรายังมีคนหนุ่มคนสาวอยู่เป็นจำนวนมาก คนพวกนี้ถ้าเวลาผ่านไปโดยไม่มีโอกาสฝึกฝนหรือเพิ่มทักษะเขา ไม่ให้เขาใช้สมอง ให้เขาใช้แต่แรงงาน ประเทศไทยจะอยู่ในสังเวียนการแข่งขันไม่ได้ ต่อไปนี้จะต้องให้การศึกษา ให้การฝึกอบรม เพื่อให้เกิดทักษะในการที่จะนำประเทศไปสู่ประเทศอุตสาหกรรมในระดับที่สูงขึ้นไป บทบาทการส่งเสริมการลงทุนจะต้องเป็นบทบาทของการให้บริการนักลงทุนที่จะให้เขาอยู่ได้ในเชิงธุรกิจ จะต้องอยู่ได้เติบโตได้โดยมีผลประโยชน์ร่วมกับประเทศไทยเรา ประเทศไทยจะต้องเน้นทางด้านเทคโนโลยี เน้นในเรื่องของการทำวิจัยและพัฒนา (R&D--research and development) เน้นเรื่องการทำฝึกอบรมคนของเรา ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 แต่แผนฯ 8 ของเรา เราไม่มีรายละเอียดถึงขั้นแผนปฏิบัติการ (action plan) รายละเอียดว่าจะยกระดับคุณภาพและขยายการผลิต ช่างเทคนิคและวิศวกรให้เพิ่มขึ้นได้อย่างไร จำนวนเท่าใด และเมื่อใด ความจริงเราพูดว่าประเทศไทยเราขาดวิศวกร เราพูดมาประมาณ 10-12 ปีแล้วเท่าที่ผมจำได้ จนกระทั่งถึงวันนี้เรามีแผน เรามีเป้าหมาย เรามีกลไกที่ชัดเจนหรือยังที่จะนำไปสู่การที่จะแก้ปัญหา

ในเรื่องนี้บทบาทหนึ่งที่ต้องคิด อย่าง BOI อาจจะมีส่วนที่จะช่วยได้ อย่างเช่น อุตสาหกรรมไฮ-เทค (Hi-tech) ผมพอจะยกตัวอย่างได้เช่นเมื่อประมาณ 8 ปีที่แล้ว บริษัท Texas Instrument เป็นบริษัทอิเล็กทรอนิกส์ชั้นนำของอเมริกาซึ่งมีสำนักงานภูมิภาค (regional office) อยู่ที่ญี่ปุ่น และสำนักงานแห่งนี้

ได้ศึกษาความเป็นไปได้ที่จะผลิต DRAM เป็นหน่วยความจำ (memory chip) ซึ่งในขณะนั้นในเอเชียก็มีแต่เพียงเกาหลีที่ทำได้ เกาหลีเขาก้าวไปแล้ว ก็มีได้วันกำลังจะเริ่ม บริษัทแห่งนี้กำลังพิจารณาว่าจะมาลงทุนที่ไทยหรือที่สิงคโปร์ดี ซึ่งในขั้นนั้นผมก็รายงานไปที่ BOI สิทธิประโยชน์ และ BOI นั้นไม่เพียงพอที่จะสามารถดึงดูดการลงทุนอุตสาหกรรมชนิดนี้เข้าไปได้ เพราะอุตสาหกรรมไฮ-เทคเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้วิทยาการเข้มข้น (knowledge intensive industry)

สิ่งที่บริษัทแห่งนั้นต้องการไม่ใช่ยกเว้นภาษีเงินได้ 8 ปี สิ่งที่บริษัทต้องการก็คือ รัฐบาลจะช่วยเหลือทางการเงินในการที่จะฝึกอบรมวิศวกรประมาณ 50 คน ให้สามารถทำงานได้อย่างดีในอุตสาหกรรมนี้ ซึ่งทางบริษัทได้เล่าให้ฟังว่า เมื่อไปอิตาลี รัฐบาลอิตาลีก็ให้เงินช่วยเหลือถึง 120 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ไปที่สิงคโปร์ ทางสิงคโปร์ก็มีโปรแกรมที่รัฐบาลจะให้เงินช่วยเหลือที่จะส่งวิศวกรสิงคโปร์ไปฝึกที่ Texas Instrument สำหรับไทยเราไม่มี package ทางด้านนี้ เราไม่มีเงินสนับสนุน ซึ่งเราต้องคิดว่าการฝึกวิศวกร 50 คน ให้อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในระดับเล็ก ระดับไฮ-เทค ในที่สุดทรัพย์สินนั้นก็จะเป็นทรัพย์สินของประเทศไทย ไม่ใช่เป็นเรื่องของ Texas Instrument ซึ่งทางบริษัทก็บอกว่าเป็นธรรมชาติ การเตรียมการการผลิตของอุตสาหกรรมประเภทนี้ ไม่ว่าจะบริษัทจะไปที่ไหนในโลก รัฐบาลของประเทศที่พัฒนาแล้ว บริษัทก็จะเสนอ package การสนับสนุนการพัฒนาความพร้อมบุคลากรด้านเทคนิคทั้งนั้น ซึ่งก็น่าเสียดาย ในท้ายที่สุดบริษัทเขาก็ไปลงทุนที่สิงคโปร์ ซึ่งเรื่องนี้ก็เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนว่าการส่งเสริมการลงทุน กลไกกฎหมายของ BOI ไม่เพียงพอ ไม่สามารถที่จะไปส่งเสริมหรือผลักดันให้เกิดอุตสาหกรรมไฮ-เทคได้

ในกรณีของประเทศญี่ปุ่นซึ่งมีอุตสาหกรรมขนาดเล็กขนาดกลางจำนวนมาก จำนวนนับอาจจะเป็นเรือนหมื่นบริษัทที่เดือดร้อนที่เลิกกิจการล้มละลายไปแล้วก็มาก บริษัทที่กำลังเดือดร้อนที่จะต้องออกไปข้างนอกก็มาก ในญี่ปุ่นค่อนข้างจะมีลักษณะพิเศษตรงที่ว่าบริษัทขนาดเล็กบริษัทขนาดกลางเป็นเจ้าของเทคโนโลยีระดับสูง ญี่ปุ่นนั้นมีระบบในการที่บริษัทขนาดเล็กขนาดกลางจะทำงานร่วมกับบริษัทขนาดใหญ่ บริษัทขนาดใหญ่จะไม่ผลิตชิ้นส่วนอะไหล่ของเขาเอง เขาจะผูกกันเป็นระบบที่เรียกว่า keiretsu ก็คล้าย ๆ เป็นครอบครัวเดียวกัน

สมมติ Toyota จะออกแบบรถใหม่ สมมติ Crown รุ่นใหม่ ออกแบบใหม่เอี่ยมหมด Toyota จะไม่ทำอะไหล่เองทั้งหมด จะทำเฉพาะชิ้นส่วนสำคัญบางชิ้นเท่านั้น อะไหล่ชิ้นเล็กชิ้นน้อยจะ sourcing out ไปใน keiretsu ของตัวเอง บริษัทลูกบริษัทที่อยู่ในเครือก็จะมาเอาแบบไป Toyota จะกำหนด specification ว่า Crown รุ่นใหม่ transmission จะต้องออกแบบตาม specification ใหม่ที่กำหนด แล้วบริษัทลูกก็จะเอาแบบนั้นไปดู แล้วก็ต้องไปออกแบบทำ spec ทำคุณภาพให้เท่ากับที่ Toyota สั่งซื้อ เพราะฉะนั้นเทคโนโลยีจะสั่งสมในบริษัทเล็กเหล่านี้

ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าก็เหมือนกัน เพราะฉะนั้นถ้าประเทศไทยสามารถที่จะดึงบริษัทขนาดเล็ก บริษัทขนาดกลางจากญี่ปุ่นไปได้ ก็เท่ากับเราดึงเทคโนโลยีเข้าไปได้ด้วย สิ่งนี้ BOI ในญี่ปุ่นทำในระยะ ประมาณ 2 ปีที่ผ่านมาที่ผมกลับมาอยู่คราวนี้นั้นเราไม่อยู่เฉย เรามีเป้าหมายจะเจาะบริษัทขนาดเล็กบริษัท ขนาดกลาง การที่เราจะเจาะบริษัทขนาดเล็กบริษัทขนาดกลางได้เราต้องดูลักษณะ (nature) ของบริษัท ขนาดเล็กบริษัทขนาดกลาง ลักษณะ (nature) ของบริษัทขนาดเล็กบริษัทขนาดกลางนั้น 1. ขาดข้อมูล เขา จะไม่รู้เลยว่าประเทศไทยอยู่ที่ไหน มีศักยภาพที่เหมาะสมกับบริษัทเขาอย่างไร ข้อมูลเกี่ยวกับประเทศไทย จะจำกัดมาก 2. ขาดบุคลากรที่มีความรู้ในแง่ของการทำธุรกิจระหว่างประเทศ และ 3. ข้อจำกัดเรื่องภาษา พูดภาษาไทยก็ไม่ได้ พูดภาษาอังกฤษก็ไม่ได้ 4. บริษัทเหล่านี้กระจัดกระจายอยู่ทั่วประเทศญี่ปุ่น ไม่ได้อยู่ที่ใดที่หนึ่ง แต่แน่นอนว่าเมืองใหญ่ ๆ อย่างโตเกียว โอซากา จะกลุ่มใหญ่หน่อย แต่ว่าพูดถึงในส่วนใหญ่ แล้วกระจายอยู่ทั่วไปหมด เพราะฉะนั้นการที่จะเข้าถึงบริษัทพวกนี้เราก็จำเป็นที่จะต้องออกแบบกลยุทธ์ที่จะเข้าถึงเขา

วิธีการที่เราทำก็คือ ประการที่หนึ่งเราจะต้องเข้าถึงเขาโดยการเข้าไปหาเขา 2 ปีที่ผ่านมา ในญี่ปุ่น มี 47 จังหวัด ผมไปทำสัมมนาพบผู้นำภาคราชการและภาคธุรกิจเอกชนท้องถิ่นมาประมาณ 45 จังหวัด เจาะทุกหัวระแหง มีการสัมมนาประมาณ 80 ครั้ง โดยผ่านจังหวัด หอการค้า และสมาคมอุตสาหกรรม เราจะเข้าไปถึงกลุ่มพวกนี้และใช้เป็นคนกลาง ซึ่งในการทำสัมมนาตัวนักลงทุนเองก็ไปนั่งฟัง สื่อจะใช้สื่อ ภาษาญี่ปุ่นทั้งหมด เอกสารเป็นภาษาญี่ปุ่น เวลาพูดถึงแม้ผมพูดญี่ปุ่นไม่ได้แต่จะแปลเป็นญี่ปุ่น

นอกจากนี้เรา launch internet homepage มาประมาณเกือบ 2 ปีมาแล้วเริ่มตั้งแต่ธันวาคม 1996 เป็นภาษาญี่ปุ่น และก็มีการ update ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายรัฐบาลไทย เกี่ยวกับภาวะเศรษฐกิจไทย ซึ่งเป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดของเมืองไทย คือว่าตั้งแต่เดือนกรกฎาคมที่ผ่านมา ประเทศไทยประสบภาวะวิกฤติทางการเงิน ภาวะความผันผวนทางเศรษฐกิจ ข้อเท็จจริงเหล่านี้เป็นเรื่องที่สำคัญมากที่เราต้องสื่อให้เข้าใจว่าอะไรเกิดขึ้นในเมืองไทย แล้วมันเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

แน่นอนระยะเกือบปีที่ผ่านมาเราไม่หวังว่าจะมีใครไปลงทุนในเมืองไทย เพราะทุกคนจะต้องรอดู ความไม่แน่นอนความผันผวนทางเศรษฐกิจไทยให้มันสงบลงเสียก่อน เขาถึงจะคิดอ่านที่จะไปลงทุน แต่ ระยะอย่างนี้เป็นระยะสำคัญที่เราจะต้องให้ข้อมูลที่ทันสมัยที่ถูกต้องที่จับพาดัน ด้วยการที่จะรักษาความ เข้าใจเขาเกี่ยวกับเมืองไทยให้ต่อเนื่อง เพราะฉะนั้นกิจกรรมเหล่านี้จึงเป็นเรื่องที่เราจะต้องทำอย่าง สม่ำเสมอ ผมจะต้องเดินสาย ผมอยู่ในโตเกียวไม่ถึงครึ่งหนึ่งของเวลาทั้งหมด

ประการที่สอง คือว่าการสร้างเครือข่ายลักษณะถาวร กิจกรรมแรกคือว่า สิ่งที่ผมเรียกก็คือ ต ลู ต หรือ L to L ต่างจังหวัดสู่ต่างประเทศ หรือต่างประเทศสู่ต่างจังหวัด หรือ Local to Local คือว่าจะจับ จังหวัดของญี่ปุ่นกับจังหวัดของไทยมาเชื่อมโยงกันโดยตรง โดยอาศัยผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งในญี่ปุ่น

ค่อนข้างจะมีอำนาจมากกว่าของบ้านเรา เพราะผู้ว่าราชการจังหวัดของญี่ปุ่นมาจากการเลือกตั้ง แล้วก็มีงบประมาณรายได้เก็บจากท้องที่ของตัวเองได้ สามารถบริหารงบประมาณตัวเองได้ เพราะฉะนั้นเขาก็มีอำนาจในการที่จะบริหารเพื่อความเจริญของท้องถิ่น แล้วก็ก็เป็นเป้าประสงค์ของผู้ว่าราชการจังหวัดด้วยที่จะต้องพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญ มิฉะนั้นคราวหน้าจะไม่ได้รับเลือก

เราจะใช้ผู้นำท้องถิ่นก็คือผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นหัวหอก โดยการนำผู้นำทางภาคเอกชนของจังหวัดให้มารู้จักเชื่อมโยงกับจังหวัดไทย ผมเดินทางไปทั่วประเทศญี่ปุ่นในระยะเกือบ 2 ปีที่ผ่านมา ทุกครั้งที่ไปก็จะขยายความคิด L to L (Local to Local) อยากที่จะให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างท้องที่ท้องที่ แต่แน่นอนว่าจังหวัดแต่ละจังหวัดมีปฏิกิริยาตอบสนอง (reaction) ไม่เท่ากัน บางจังหวัดอยากที่จะให้เกิดทันที ก็ตอบรับด้วยดี บางจังหวัดก็สงวนท่าที แต่อย่างไรก็ตามความพยายามของ BOI ก็สามารถทำได้สำเร็จแล้ว 2 คู่ คือจังหวัดนางาซากิกับจังหวัดสมุทรสาคร ผมเป็นตัวประสานโดยการศึกษากภาวะเศรษฐกิจของจังหวัดในญี่ปุ่นกับภาวะเศรษฐกิจในจังหวัดของไทย จะจับจังหวัดที่มีโอกาสทางธุรกิจ มีศักยภาพทางเศรษฐกิจที่ใกล้เคียงกันมาเชื่อมโยงกัน

กรณีของนางาซากิกับสมุทรสาครมีพื้นฐานเศรษฐกิจที่มีความแข็งแกร่งทางด้านภาคการประมงและการแปรรูปอาหารทะเล ซึ่งทั้งสองจังหวัดนี้สามารถเกือบลูกกันได้อย่างดี BOI จะเป็นตัวกลางในที่จะเอาข้อมูลนางาซากิไปให้สมุทรสาครเขาศึกษา เอาข้อมูลสมุทรสาครไปให้นางาซากิเขาศึกษา ว่ามีโอกาสที่จะเชื่อมโยงกันได้โดยดึงภาคเอกชนเข้ามาเป็นแนวร่วม โดย BOI เป็นตัวกลางในการประสานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสาครท่านวิเชียร เปาอินทร์ ก็นำนักธุรกิจในจังหวัดท่าน 8 คน ไปเยี่ยมนางาซากิเมื่อเดือนพฤศจิกายน 1997

BOI ได้จัดสัมมนาการลงทุนโดยนำทีมจากสมุทรสาครไปพบกับผู้นำธุรกิจของนางาซากิ และผู้ว่าราชการจังหวัดนางาซากิ พบกันครั้งแรกคุยกันว่าจะเชื่อมโยงกันอย่างไร จะแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม แลกเปลี่ยนอะไรกันอย่างไร และผู้นำภาคธุรกิจกับธุรกิจพบกัน รู้จักกัน ปรากฏว่าได้รับความสนใจพอสมควร สองจังหวัดนี้มีความคล้ายคลึงกัน เขาก็ประมงเราก็ประมง เขาแปรรูปอาหารทะเลเราก็แปรรูปอาหารทะเล แต่การที่มีพื้นฐานทางเศรษฐกิจเหมือนกันไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นคู่แข่งกัน แต่สามารถที่จะเกือบลูกซึ่งกันและกันได้ BOI ได้ขยายความคิดว่าอุตสาหกรรมอาหารทะเลมีระดับของสินค้าหลายระดับ ระดับต้นเช่นวัตถุดิบ การทำความสะอาดตัดหัวตัดหางบ้านเราถูกกว่านางาซากิแน่นอน เพราะค่าแรงเราถูกกว่า ค่าสาธารณูปโภคถูกกว่า เพราะฉะนั้นเราอาจจะร่วมมือกันอย่างนี้ได้ว่าอาหารทะเลการแปรรูปส่วนต้นทำที่เมืองไทย การแปรรูปส่วนปลายก็มาทำที่นางาซากิ แล้วก็บรรจุกีบห่อให้สวยงามเพื่อส่งเข้าตลาดที่ญี่ปุ่นหรือประเทศที่สาม ถ้าทำแบบนี้ทั้งสองฝ่ายก็ได้ประโยชน์ร่วมกัน

ในแง่ของการประมงเอง แนนอนเรามีแรงงานฝีมือด้านประมง ซึ่งประมงเราก็นับเป็นหนึ่งในสิบของโลกเหมือนกัน เราใหญ่เป็นอันดับ 7 ของโลก เรามีทักษะทางการทำประมง ได้ก่ง ลูกเรือ เราก็มียะเยาะเย้ย ซึ่งแนนอนคนพวกนี้ในญี่ปุ่นมีเหลือน้อยแล้ว ญี่ปุ่นนั้นมีแต่คนแก่ที่อยู่ในอุตสาหกรรมประมง คนรุ่นหนุ่มรุ่นสาวไม่มีใครเข้า เราก็คงสามารถที่จะ supply บุคลากรที่มีทักษะทางด้านนี้ให้เขาได้ เป็นการ supplement สิ่งที่เขาขาด

เขาอาจจะช่วยเราได้ในแง่ที่ว่า เขาก็สอนในเรื่องไฮ-เทค วิธีการประมงสมัยใหม่ ซึ่งเรายังไม่รู้ก็เรียนรู้จากเขาได้ รวมทั้งการเพาะพันธุ์ปลา การทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาพันธุ์ปลาใหม่ ซึ่งเราก็กังในเรื่องของปลาประเภทเมืองร้อน เขาเก่งในเรื่องของปลาประเภทเมืองหนาว สิ่งเหล่านี้ก็สามารถแลกเปลี่ยนกันได้ทั้งนั้น ซึ่งเมื่อได้มีการพบปะและพูดคุยกันทั้งในระดับราชการระดับเอกชนก็เกิดความคิดที่จะมีการแลกเปลี่ยนกัน

เป็นเรื่องที่ดีที่ว่าผู้ว่าราชการจังหวัดนางาซากิคือ ท่านทาากาตะได้ไปเยี่ยมสมุทรสาครเป็นการตอบแทน เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2541 ท่านบอกว่าไม่เคยมาเมืองไทยเลย แต่มาครั้งแรกรู้สึกอบอุ่นเหมือนกับมาเยี่ยมเพื่อนฝูงที่รู้จักกันอยู่แล้ว แล้วสิ่งที่ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสาครได้กรุณาก็คือว่าท่านส่งรถตำรวจนำจากกรุงเทพฯ ไปถึงสมุทรสาคร ซึ่งนายทาากาตะตื่นเต้นมาก เพราะในญี่ปุ่นเป็นไปไม่ได้ เป็นแค่ระดับผู้ว่าราชการจังหวัดจะมีรถนำ นับว่าเป็นการต้อนรับขับสู้ที่ดีมาก

ผู้ว่าราชการจังหวัดนางาซากิกลับมาที่ค่อนข้างประทับใจมาก เขาเสนอให้ทุนที่จะรับประมงไทยมาฝึกที่นางาซากิเป็นเวลา 10 เดือน มาฝึกเรื่องประมง นี่เป็นจุดเชื่อมต่อที่จังหวัดกับจังหวัดจะประสานกันต่อไป ต่อไปนี้บริษัทขนาดเล็กบริษัทขนาดกลางของนางาซากิกับสมุทรสาครก็สามารถเชื่อมต่อกันได้โดยตรง ถ้าเขาต้องการความช่วยเหลือ BOI จะมาขอสิทธิประโยชน์ และขอความช่วยเหลือเรื่องคำแนะนำและข้อมูล มันก็เป็นเรื่องปลายแล้ว ก็สามารถให้ได้ตามช่องทางปกติ แต่สิ่งที่สำคัญก็คือว่าสร้างรากฐานเครือข่ายสร้างสะพานเชื่อมระหว่างญี่ปุ่นกับไทยให้แข็งแรงได้เริ่มต้นแล้ว

อีกคู่หนึ่งที่ทำสำเร็จในระยะเดียวกันนี้ก็คือว่า จังหวัด Aomori กับจังหวัดลำพูน Aomori กับลำพูนนั้นมีสิ่งที่เหมือนกัน 2 เรื่อง ประการหนึ่งก็คือเป็นเมืองผลไม้เหมือนกัน Aomori เป็นเมืองที่ผลิต Apple ที่ดีที่สุดในโลก ลำพูนก็เป็นแหล่งผลิตลำไยที่ดีที่สุดของโลก ลำไยในโลกไม่มีที่ไหนเท่าลำพูน และทั้งสองจังหวัดนี้เป็นจังหวัดที่ห่างไกลเมืองหลวง เป็นจังหวัดที่กำลังพัฒนาอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ลำพูนก็มีนิคมภาคเหนือของกรนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ซึ่งผลิตชิ้นส่วนอะไหล่อิเล็กทรอนิกส์หลากหลาย Aomori ก็อย่างเดียวกัน สามารถดึงบริษัททั้งญี่ปุ่นและบริษัทต่างประเทศไปลงทุนในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ เมื่อเดือนมกราคม 2541 รองผู้ว่าราชการจังหวัด Aomori ชื่อ คูโดะ ไปเยือนจังหวัดลำพูนไปดูเรื่องผลไม้และเรื่องอิเล็กทรอนิกส์ที่ลำพูน ผู้ว่าราชการจังหวัดลำพูนคือ ท่านไชยพร รัตนาคะ ให้การ

ต้อนรับอย่างดีมีขันโดก ท่านจัดงานใหญ่ มีรำไทย ทาง Aomori กลับมาญี่ปุ่นและมีความรู้สึกที่ดี ผมกำลังจะจัดให้ท่านผู้ว่าฯ ไชยพร นำคณะร่วมเอกชนมาที่ Aomori ประมาณกลางเดือนพฤษภาคม โดยจังหวัด Aomori กำลังจะจัดโปรแกรมต้อนรับอยู่

ความคิดเรื่อง L to L ทาง BOI ขายทั่วไปหมด ไม่รู้ที่จังหวัด ไปที่ไหนก็ขาย เมื่อกลางเดือนมีนาคม 2541 พบรองผู้ว่าราชการจังหวัดฮอกไกโด ก็พยายามชักชวนท่านว่า ฮอกไกโดเป็นเมืองผลิตอาหารทะเล อาหารนม ซึ่งแน่นอนเขาไฮ-เทคกว่าเรา แต่เราก็มีดีที่จะมาแลกกับเขาได้ เขาก็จัดให้ไปพบ สหกรณ์ เกษตรของเขา ซึ่งสหกรณ์เกษตรของเขาต้องการซื้อของจากบ้านเราอย่างน้อย 3 อย่าง หนึ่งคือ ทุยคอก สองคือผักสด ฮอกไกโดเป็นเมืองหนาว ปลูกได้แต่ราคาแพง สามคืออาหารสัตว์ สำหรับอาหารสัตว์นั้น เมืองไทยเราพัฒนาไปมาก เราเป็นผู้นำการผลิตอาหารสัตว์หลายประเภท ซึ่งอย่างนี้สามารถ เชื่อมโยง กันได้ ฮอกไกโดเก่งเรื่องอาหารนม นมเนยบ้านเราไม่ชำนาญ ก็สามารถที่จะแลกเปลี่ยนกันได้ นี่จุดเริ่มต้น ที่เราอยากที่จะพัฒนาความคิดนี้ต่อไปเป็นรูปเป็นร่าง

BOI พยายามจะขายแนวความคิดที่ว่าเมืองไทยกับญี่ปุ่นไม่ใช่จะเชื่อมกันในระดับประเทศกับ ประเทศเท่านั้น ระดับจังหวัดกับจังหวัดก็สามารถเชื่อมกันได้ ด้วยวิธีการนี้เราจะต้องไปไกลกว่าประเทศ เพื่อนบ้าน เช่น มาเลเซีย และอินโดนีเซีย เพราะว่าเครือข่ายในการเชื่อมไม่ใช่สะพานเดียว เราสามารถสร้าง สะพานเชื่อมเป็นสิบ ๆ สะพาน

กิจกรรมประเภทที่สอง ที่จะเป็นรากฐานถาวรที่ BOI กำลังสร้างก็คือ เอาศิษย์เก่าญี่ปุ่นที่เคย ทำงานเมืองไทย ญี่ปุ่นมีบริษัทที่อยู่ในเมืองไทยมากที่สุดในเอเชีย ในเอเชียทั้งหมดจำนวนบริษัทญี่ปุ่นที่อยู่ใน เมืองไทยมีมากมาย เพราะฉะนั้นเราก็มีศิษย์เก่าอดีตผู้บริหารบริษัทญี่ปุ่นในเมืองไทยที่ครบวาระการ ทำงานในประเทศไทย และกลับไปอยู่ญี่ปุ่น ศิษย์เก่าเหล่านี้มีจำนวนเป็นหมื่นคน คนกลุ่มนี้เป็นประโยชน์ กับเรามากทั้งนั้น คนกลุ่มนี้รักเมืองไทย ศิษย์เก่าเมืองไทยในจำนวนญี่ปุ่นที่เขาชอบพูดกันก็คือ "Thai OB" (Thai Old Boy) คือคนกลุ่มนี้หลังจากกลับมาแล้วเขาก็ยังรักเมืองไทย คิดถึงเมืองไทย อยากจะช่วยเหลือ เมืองไทย วิธีการของเราก็คือเรารวมกลุ่มคนพวกนี้ เรามีสมาชิกประมาณ 200 คนจากบริษัทใหญ่เล็กทั้งหลาย แต่ส่วนใหญ่จะอยู่รอบโตเกียวเพราะเชิญง่ายและมาชุมนุมสะดวก

เราตั้งเป็นกลุ่ม "Thai OB" เป็นกลุ่มหลวม ๆ ก็มีการประชุมประจำปีมาแล้ว 2 ครั้ง ครั้งแรกเมื่อ วันที่ 10 ธันวาคม 1996 ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 25 กันยายน 1997 วิธีที่จะชักชวนให้เขาสนใจคือจัดสัมมนา ครั้งหลังปี 1997 เราจัดสัมมนาว่าด้วยวิกฤตการณ์ทางการเงินเมืองไทยและเสถียรภาพของค่าเงินบาท เรา เชิญเจ้าหน้าที่กระทรวงการคลังญี่ปุ่นกับธนาคารเพื่อการส่งออก (EXIM Bank) ญี่ปุ่นมาเป็นวิทยากร โดย ให้เสรีในการที่จะแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่

ผมจัดสัมมนาที่ไทเน นอกจากผมพูดในนามภาครัฐบาลไทยก็จะเชิญตัวแทนกลุ่ม Thai OB ที่เคยอยู่เมืองไทยเป็นคนช่วยพูดให้ด้วย Thai OB เหล่านี้พูดจากประสบการณ์ของเขาเองว่า มีข้ออะไรที่ควรระวัง ข้ออะไรที่ควรทำไม่ควรทำ แล้วก็มีข้อดีข้อเสียอะไรยังไงในการไปลงทุนทำธุรกิจที่เมืองไทย เขาพูดได้อย่างเสรีเราไม่มีข้อจำกัดอะไร เขาจะเป็นตัวเชื่อมไปสู่นักลงทุนได้ทุกระดับ ทั้งบริษัทขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และทั้งภายในตัวบริษัทของเขาเอง เขาก็มีเครือข่ายข้อมูลที่จะบอกเรา เราก็สามารถที่จะเจาะถึงข้อมูลระดับ intelligence ได้ ซึ่งผมคิดว่าเรื่องเหล่านี้มันเป็นเรื่องของโครงสร้างพื้นฐาน (infrastructure) ของการส่งเสริมการลงทุนที่จะต้องสร้างให้แข็งแรง

แนวโน้มการลงทุนของญี่ปุ่นในอนาคต ผมมีความรู้สึกกว่า รถยนต์คงจะอยู่กับเราแน่ แม้ไถ่คงจะอยู่กับเราแล้ว คือ assembly ช่วงปลายโครงการขนาดใหญ่อยู่กับเรา แต่สิ่งที่ผมเป็นห่วงก็คือว่า supporting industry หรือผู้ผลิตอะไหล่ทั้งหลายอาจจะไม่อยู่กับเราก็ได้ เพราะสิงคโปร์พยายามแย่งมาเลเซียพยายามแย่ง ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซียก็พยายามแย่ง และเราก็มีข้อตกลงภายใต้กรอบของอาเซียนที่เรียกว่า AICO โรงงานตั้งที่ไหนก็สามารถได้สิทธิประโยชน์เหมือนกัน หากเราไม่ปรับปรุงความสะดวกเรามัวแต่ชะล่าใจว่าแม่ไถ่กับเราแล้วลูกไถ่จะติดอยู่กับเราด้วย ลูกไถ่อยู่กับเรา อันนี้อาจจะไม่จริงก็ได้ ลูกไถ่อาจจะจัดกระจายไปอยู่ที่อื่นก็ได้ เรื่องนี้เป็นเรื่องที่น่าห่วง เพราะฉะนั้นเราจะต้องมาดูแลให้ชัดเจนว่าถ้าเราต้องการจะให้เขามาอยู่กับเรา เราจะต้องปรับปรุงอะไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งราชการ จะต้องปรับปรุงกฎบัตรกฎหมายให้ความสะดวกกับเขา ให้เขามีความสุขที่จะอยู่กับเรา ถ้าเรายังปล่อยปละละเลย ปล่อยไปตามมีตามเกิดอย่างนี้ ผมเป็นห่วงว่าเขาอาจจะไปอยู่ที่อื่น

เครื่องใช้ไฟฟ้าก็เหมือนกันในช่วงปลายทศวรรษ 1980 - ต้นทศวรรษ 1990 เราได้บริษัทเครื่องใช้ไฟฟ้าขนาดใหญ่มาอยู่บ้านเราในหลายผลิตภัณฑ์ เช่น เครื่องปรับอากาศ, ตู้เย็น, หลอดภาพทีวี ซึ่งผลิตภัณฑ์เหล่านี้ต้องการอะไหล่มากมายไป เรื่องนี้ก็เช่นกัน เราจะต้องปรับตัวปรับเปลี่ยนในแง่ของรัฐบาล ซึ่งอันนี้มันเกี่ยวข้องกันหลายหน่วยงาน ซึ่งจะต้องดูแลให้มันเกิดความสะดวกที่จะให้เขามาอยู่กับเรา

โลกปัจจุบันมันเป็นโลกของการแข่งขัน สถานการณ์มันเปลี่ยนแปลงเร็วมาก สิ่งที่ผมพยายามเสนอให้ทำอยู่ตลอดเวลาก็คือว่า ทำสิ่งที่เรียกว่าเป็น competitive intelligence ซึ่งเป็นแนวคิดใหม่ที่บริษัทอเมริกันเขาทำกันก็คือว่า เราจะต้องสืบข่าวและข้อมูลในระดับ intelligence ไม่ใช่เป็นข่าวธรรมดาว่าประเทศคู่แข่งของเราเช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย จีน เวียดนาม และฟิลิปปินส์ทำอะไรอยู่

ในการที่จะดึงดูดการลงทุนอย่างเดียวกับเรา เราจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทเรา เราจะต้องปรับเปลี่ยน package ของเราที่จะให้แข่งกับเขาได้ คือเราจะมานั่งชะล่าใจไม่ได้ว่า ของเราทำอย่างนี้ของเราดีที่สุดแล้วซึ่งมันไม่จริง สิ่งเหล่านี้เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพราะฉะนั้นสิ่งที่สำคัญมากก็คือข้อมูลจากสนาม โดยเฉพาะ

ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ของเราที่นี้ซึ่งสัมผัสกับนักลงทุนโดยตรง เราจะต้องรู้ว่าเขาต้องการอะไร เขาติดปัญหาอะไร เราจะต้องแก้ไขปัญหานั้น ในปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนององนักลงทุนจะต้องฉับพลันและตรงจุด

นอกจากนี้นักลงทุนจะต้องเข้าถึงระดับการตัดสินใจ ไม่ใช่ระดับทางแถว เพราะ intelligence ที่ได้จะเป็น intelligence ที่ใช้ไม่ได้ เพราะฉะนั้นในโลกการแข่งขันปัจจุบัน ผมคิดว่าประสิทธิภาพของการทำงานจึงมีความสำคัญที่จะต้องมีการดูแล ที่จะต้องแน่ใจว่าเราได้ข้อมูลระดับ intelligence ไม่ใช่เป็นข้อมูลเปิดในหนังสือพิมพ์ หรือข้อมูลเปิดในวิทยุ ความสำเร็จของไทยเมื่อปลายปี 1985 ปลายทศวรรษ 1980 (ตั้งแต่ 1985-1992) อันนั้นเป็นตัวอย่งที่เห็นชัดเจนว่าการเข้าถึงนักลงทุนและการให้บริการที่ฉับพลันที่ตอบสนองต่อความต้องการเขา และคอยดูแลเอาใจใส่เขาทำให้โครงการไปตลอดรอดฝั่งนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่ง

สิ่งที่จะต้องทำต่อไปและจะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา คือ ศักยภาพถูกบ่นมาเป็นเวลานาน นอกจากนี้ควรจะต้องการปฏิรูปโครงสร้างพื้นฐานของการส่งออกนำเข้า เช่นความสะดวกรวดของการส่งสินค้าออกที่ท่าเรือ ทางด้านกฎหมายว่าด้วยธุรกิจต่างด้าว ความจริง ๆ ก็อยู่ใน pipe line ที่รัฐบาลกำลังจะเปลี่ยนอยู่แล้ว ควรที่จะต้องทำโดยเร็ว ธุรกิจใดที่คนไทยทำไม่ได้ก็ควรจะปล่อยให้คนอื่นทำ ไม่ใช่ทำไม่ได้แล้วยังเป็นมีข้อห้ามข้อจำกัด ในท้ายที่สุดแล้วเราก็ไม่ไปไหน แต่แน่นอนธุรกิจที่คนไทยพอทำได้ก็อาจจะต้องการให้เขามาร่วมทุน โดยหลักแล้วควรที่จะเปิดเสรี ธุรกิจที่เมืองไทยควรส่งเสริมได้ก็กระจายสินค้าของภูมิภาค และสำนักงานใหญ่ส่วนใหญ่ภูมิภาค สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ เมืองไทยตอนนี้มีทรัพยากรที่สำคัญที่สุดคือทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรมนุษย์ของเราจะต้องยกระดับคุณภาพ ยกกระดับทักษะ ถ้าตรงนี้ทำไม่สำเร็จเมืองไทยจะไปไหนไม่รอด ปัจจุบันนี้เรายังเน้นการขายแรงงาน ซึ่งปัจจุบันเราไม่สามารถแข่งกับประเทศเพื่อนมากที่ถูกรกว่าแล้ว ในแง่ของกลไกรัฐบาล และตัวกฎหมาย (legal infrastructure) ก็ต้องยกเครื่องใหม่หมดเพื่อประเทศไทยจะเข้าไปสู่ระดับนานาชาติได้

เศรษฐกิจญี่ปุ่นในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา เป็นเศรษฐกิจที่โตด้วยการส่งออก (export led gross economy) จะเห็นว่าหลังจากสงครามโลกสิ่งที่ญี่ปุ่นได้เปรียบมากก็คือระหว่างสงครามเกาหลี ญี่ปุ่นผลิตสินค้าเพื่อส่งออกประสบความสำเร็จอย่างมากจนได้เปรียบดุลการค้าทั่วโลกมาตลอด เศรษฐกิจญี่ปุ่นเจริญเติบโตโดยการส่งออก อเมริกากับยุโรปจึงกดดันญี่ปุ่นว่าต่อไปนี้เศรษฐกิจญี่ปุ่นจะต้องโตด้วยตัวเอง ไม่ใช่โตด้วยการผลิตสินค้าไปขายให้กับอเมริกาหรือยุโรป

สิ่งที่เกิดขึ้นในญี่ปุ่นเมื่อปีที่แล้วก็คือรัฐบาลขึ้นภาษีการบริโภค (consumption tax) จาก 3% เป็น 5% เมื่อวันที่ 1 เมษายน 1997 ในขณะที่เศรษฐกิจฟองสบู่แตกแล้วแต่ภาคการเงินก็ยังอึมครึมอยู่ เมื่อคนญี่ปุ่นต้องเสียภาษีมากขึ้น รายได้ก็ไม่ดีขึ้น การว่างงานก็สูงขึ้น สิ่งเหล่านี้เป็นตัวหน่วงการบริโภค เพราะ

ความไม่แน่นอนมีมากขึ้นคนญี่ปุ่นไม่อยากจะให้เงิน อยากรจะเก็บออมเงินไว้ใช้ในยามฉุกเฉินซึ่งจะมาเมื่อไรก็ไม่รู้ อัตราการเติบโตของการบริโภคของญี่ปุ่นจึงติดลบในปีที่ผ่านมา

แน่นอนสิ่งที่ทำให้เศรษฐกิจญี่ปุ่นเติบโตขาดเซยการติดลบก็คือการส่งออก การส่งออกญี่ปุ่นกลับดีขึ้น เพราะว่าญี่ปุ่นมีเทคโนโลยี มีความสามารถในการผลิตภาคอุตสาหกรรมที่ดี และค่าของเงินเยนอ่อนตัว ความได้เปรียบดุลการค้ามากขึ้น ทำให้อเมริกาไม่พอใจ ในการประชุมกลุ่ม G7 ที่ลอนดอนเมื่อไม่กี่อาทิตย์ที่ผ่านมา อเมริกาพยายามบีบญี่ปุ่นว่าจะต้องโตด้วยตัวของตัวเอง จะมาอาศัยการส่งออกอย่างนี้ไม่ได้ อเมริกาจึงเฝ้าดู package กระตุ้นเศรษฐกิจของรัฐบาลญี่ปุ่นว่าเป็น package ของการกระตุ้นเศรษฐกิจจริงหรือเปล่า และเรียกร้องให้ญี่ปุ่นลดภาษีเงินได้ เมื่อลดภาษีแล้วผู้บริโภคจะสามารถมีรายได้ที่จะมาใช้จ่ายมากขึ้น เศรษฐกิจจะได้ถูกกระตุ้น ซึ่งตรงนี้รัฐบาลญี่ปุ่นก็ยังไม่ได้ทำ

ผศ. ยูพา : เหตุใดญี่ปุ่นไปขึ้นภาษีการบริโภค (consumption tax) ในเมื่ออเมริกาต้องการให้มีการขายสินค้าแก่คนภายในประเทศ?

ดร. สมพงษ์ : รัฐบาลญี่ปุ่นต้องขึ้นภาษีเพราะต้องการให้งบประมาณสมดุล ตามแผนการปฏิรูประบบงบประมาณให้งบประมาณสมดุลภายในปี 2003 ญี่ปุ่นจึงจำต้องขึ้นภาษี รัฐบาลมีปัญหาเรื่องงบประมาณขาดดุลมาตลอด ดังนั้นการขึ้นภาษีให้มากขึ้นจึงเป็นทางเดียวที่จะทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นมีเงินเพียงพอที่จะใช้จ่ายและสามารถบรรลุเป้าหมายงบประมาณสมดุลได้

ผศ. ยูพา : แต่การขึ้นภาษีการบริโภคอีก 2% จะสามารถทำให้งบประมาณสมดุลได้ภายในปี ค.ศ. 2003 หรือ?

ดร. สมพงษ์ : การขึ้นภาษีการบริโภคที่เห็นได้ชัดคือเป็นตัวหน่วงการบริโภคของคนญี่ปุ่น คนญี่ปุ่นเล่าว่าเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไม่ใช่ขึ้นภาษีอย่างเดียว เงินเดือนยังถูกลด ทั้งนี้เป็นเพราะว่าเศรษฐกิจฟองสบู่แตก บริษัทขายของไม่ได้มากในประเทศ เมื่อบริษัทมีปัญหาจึงต้องหาทางตัดค่าใช้จ่าย ญี่ปุ่นไม่เหมือนฝรั่ง เมื่อบริษัทประสบปัญหาขาดทุนฝรั่งจะไล่ออกจากงานเลย บริษัทจะให้วิธีญี่ปุ่นเรากล้าปากเรากล้าปากด้วยกัน ทุกคนยอมลดเงินเดือนเหมือนกันหมดเพื่อให้บริษัทอยู่ได้

ภาคการเงินยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างแท้จริง สิ่งที่ต้องทำคือต้องเก็บกวาดหนี้เสียหนี้สูญทั้งหลายให้ชัดเจนกว่านี้ มีแต่สถาบันการเงินขนาดใหญ่ หรือธนาคารขนาดใหญ่ เขาก็ทำของเขาเองไปเรื่อย ๆ โดยการตัดหนี้ที่เสียไป ๆ ไป เช่น Sakura Bank เพิ่งประกาศว่าหนี้ด้วยคุณภาพยังไม่ถึงกับเสียได้ขายให้กับสถาบันการเงินอเมริกาไป ขายในราคาแค่ 15% ของราคาจริง สมมติหนี้ที่เขาเคยปล่อยให้ลูกหนี้ 100 เยน อเมริกาซื้อไปแค่ 15 เยน แล้วบริษัทอเมริกาก็ไปเก็บหนี้ของเขาเอง นั่นหมายความว่าเอกชนต้องหาทางแก้ปัญหาตัวเอง รัฐบาลไม่ตัดสินใจ (decisive action) หรือมีบทบาทในการที่จะแก้ไขปัญหาหนี้ อย่างเด็ดขาด

แต่ว่าในระบบของญี่ปุ่นมีการลู่หน้าปะจุมุกตามแนวทาง Japan Inc. ต่างคนก็ถูกล้างกันและกัน ซึ่งในมาตรฐานตะวันตกหรือในภาวะเศรษฐกิจที่กำลังประสบวิกฤติทำอย่างนั้นไม่ได้ ต้องเอาจริงเอาจัง ไม่ใช่ลู่หน้าปะจุมุก

ผศ. ยุกพา : มีคนญี่ปุ่นเล่าให้ฟังว่าเขาไม่ชอบรัฐบาลเพราะรัฐบาลเอาเงินไปช่วยธนาคารมากไป? ใช้ เงินทุนสาธารณะ (public fund) ไปช่วยธนาคาร ไม่ใช่ช่วยคนที่ฝากไซหรือไม?

ดร. สมพงษ์ : ช่วยคนที่ฝาก มาตรการใหม่ที่ว่าธนาคารไปเอาเงินทุนสาธารณะ (public fund) มาเพื่อช่วยคนฝาก แต่หนี้ต้องสงสัยยังไม่ได้กวาดล้าง ยังคงอยู่ ความสกปรกยังอยู่ เพราะฉะนั้นมันก็ยัง อิมคริม ปัญหายังอมโรคอยู่นะญี่ปุ่นตอนนี้ ยังไม่ได้แก้ไข คือแก้ไขแล้วบางส่วน อย่างบ้านเราหลังจาก กวาดหนี้ 56 ไฟแนนซ์ ทรัพย์สินดีก็เอามาขายทอดตลาดเลย อย่างรถยนต์ขายง่ายหน่อย 7,000 คันเอามาขายทอดตลาดเลย ขายได้เท่าไรก็เอาเงินคืนเจ้าหนี้ไป แต่ไม่ได้คืนหมดนะ เพราะมันด้อยคุณภาพ มันไม่ใช่ 100% มันมีหนี้ด้อยคุณภาพอีกจำนวนหนึ่ง AMC --Asset Management Corporation เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่เอาหนี้ด้อยคุณภาพทั้งหลายอีกประเภทหนึ่ง นี่เป็นแนวที่สวีเดนเคยทำ เม็กซิโกใครต่อใครเคยทำ เป็นบทเรียนจากประเทศอื่นเคยทำมาแล้ว แต่ที่ญี่ปุ่นนี่ยังลาก ๆ อยู่ยังไม่ได้มีการทำ ก็ JUZEN นี่แหละทำ

ผศ. ยุกพา : กรณีเศรษฐกิจฟองสบู่ของประเทศไทยคล้ายคลึงกับประเทศไหนมากที่สุด? คล้าย สวีเดนหรือเม็กซิโก

ดร. สมพงษ์ : เม็กซิโกมีอเมริกาทุ่มช่วยเต็มที่ IMF ก็เข้าไป IMF เป็นตัวหลัก ปีที่เม็กซิโกมีปัญหา นั้นเศรษฐกิจติดลบถึง 6% ซึ่งร้ายแรงมากแต่ก็สามารถฟื้นได้ภายในปีเดียวของไทยเราคาดว่าปีนี้ซึ่งจะเป็น ปีร้ายแรงที่สุดก็คงจะติดลบ 3.5% ซึ่งยังร้ายแรงน้อยกว่าเม็กซิโก แต่ว่าของไทยดีกว่าประเทศอื่นตรงที่มี ภาคเกษตรเข้ามาแบกรับ (absorb) ได้ แบกรับทั้งการว่างงาน คนว่างงาน 2 ล้านคน ส่วนหนึ่งสามารถ กลับไปสู่ภาคเกษตร กลับไปหาพ่อหาแม่หาพี่หาน้องอย่างน้อยก็ยังมีงานทำ ปลูกข้าวปลูกผักกินกันไป เพราะฉะนั้นปัญหาสังคมจึงน้อยลงแต่ไม่ใช่ว่าไม่มีปัญหาเลย เราก็ยังมีปัญหา อีกประการหนึ่งก็คืออาหาร บ้านเราเป็นประเทศผลิตอาหาร เลี้ยงตัวเอง (self-sufficient) ได้ถึงแม้เงินบาทเราจะตกค่าไปอย่างไรก็ตาม เป็นปัจจัยช่วยหนุนไม่ให้มีเงินเฟ้อมาก ช่วงนี้ไทยโชคดีเพราะราคาน้ำมันในตลาดโลกเกิดลดลงพอดี เรายังเป็นผู้นำเข้าน้ำมันสุทธิ (net importer) ค่าเงินบาทลดมาก ๆ ราคาน้ำมันต้องแพงขึ้นแน่นอน บังเอิญ ราคาน้ำมันในตลาดโลกลดลง ดังนั้นผลกระทบของราคาน้ำมันจึงไม่กระทบมากเท่าที่ควร ถือได้ว่าเป็น ความโชคดีของไทยเรา ผลกระทบทางเศรษฐกิจจึงไม่ร้ายแรงอย่างที่ควรจะเป็น

ผศ. ยุกา : อาจารย์เห็นอย่างไรกับการใช้เงินสกุลญี่ปุ่น?

ดร. สมพงษ์ : เราต้องยอมรับความจริงอย่างหนึ่งว่า การค้าทั่วโลกปัจจุบันใช้เงินดอลลาร์ การค้าโดยอิงกับเงินเยน ย่อมจะมีความเสี่ยงเพราะเราไม่ทราบ ทิศทางที่ชัดเจนว่าเงินเยนจะขึ้นจะลง เว้นแต่ว่าประเทศไทยค้าขายกับญี่ปุ่นเป็นส่วนใหญ่แล้วเรากำหนดเป็นเยนอย่างนั้นก็ไม่ใช่ไร ความจริงแล้วความคิดของไทยเราเหมือนกัน เคยไปเสนอญี่ปุ่นว่าเงินกู้ญี่ปุ่นต่อไปปัจจุบันเราจะเป็นดอลลาร์เราจะเปลี่ยนเป็นเยน แต่มันก็มีข้อดีข้อเสีย อัตราแลกเปลี่ยนเยนกับบาท และเยนกับดอลลาร์มันไม่จำเป็นต้องไปด้วยกัน ความผันผวนยังมี

สิ่งที่ผมอยากจะพูดอย่างก็คือว่าเศรษฐกิจอเมริกาปัจจุบันมีฟองสบู่ใหญ่มาก เศรษฐกิจฟองสบู่ในอเมริกาก็มีความเสี่ยงที่จะแตกเมื่อไรก็ได้ ถ้าแตกเมื่อไรจะยุ่งไปทั่วโลก ตอนนี้เราก็หวังว่าเศรษฐกิจฟองสบู่ในอเมริกาคงจะไม่แตกก่อนที่เราจะฟื้นตัว ถ้าแตกหลังจากเราฟื้นตัวแล้วก็โอเค แต่ว่าในขณะที่เรากำลังใกล้ฟื้นแล้ว ถ้าเศรษฐกิจฟองสบู่ในอเมริกาแตกตอนนี้ เราก็จะเดือนร้อนหนัก เห็นได้ชัดเจนคือฟองสบู่ในตลาดหุ้น ดรรชนี Dow Jones มันสูงขึ้นเกินกว่าค่าที่แท้จริงเกิดจากการปั่นหุ้นเหมือนกับที่เกิดขึ้นที่บ้านเรา หรือเกิดขึ้นกับที่ญี่ปุ่นเหมือนกัน

ผศ. ยุกา : ทำไมเงินญี่ปุ่นแข็ง แต่ช่วงที่เกิดเศรษฐกิจฟองสบู่มีต่างชาติเข้ามาซื้อเงินของญี่ปุ่นเหมือนกัน มีการปั่นหุ้นของญี่ปุ่นเหมือนกัน?

ดร. สมพงษ์ : ตลาดหุ้นญี่ปุ่นนิ่งมานานแล้ว ช่วงที่หลังจากตกใหม่ ๆ ดรรชนี Nikkei มัน peak ตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1980 แล้ว แต่ค่าเงินเยนมันไม่ใช่รัฐบาลญี่ปุ่นจะควบคุมได้แต่ขึ้นอยู่กับกลไกตลาด

ผศ. ยุกา : มีหลายคนสงสัยว่าญี่ปุ่นมีเงินอยู่ที่อเมริกาจำนวนมาก แต่ทำไมทุกครั้งเวลาต่อรองอะไรรู้สึกทำไมถึงยังเกรงใจอเมริกาอยู่ เป็นเพราะอะไร?

ดร. สมพงษ์ : เนื่องจากอเมริกาเป็นตลาดใหญ่ และญี่ปุ่นยังต้องพึ่งอเมริกาทางด้านความมั่นคง (security) ญี่ปุ่นยังอาศัยจุมูกอเมริกาหายใจ อเมริกายังไม่ถอนฐานทัพออกไปการให้เช่าที่ดินเพื่อใช้เป็นฐานทัพอเมริกัน ยังมีปัญหา ผู้ว่าราชการจังหวัดโอกินาวาคือติดกับรัฐบาลกลาง ที่เคยเป็นฐานทัพปัจจุบันนี้เดี๋ยวนี้เป็นที่ดินทองแล้ว เพราะอยู่ย่านธุรกิจ จังหวัดก็อยากจะมาพัฒนา ตอนนั้นญี่ปุ่นอยู่ภายใต้การยึดครองอเมริกา อเมริกาจะเลือกที่ตรงไหนก็ได้ อเมริกาก็เลือกที่ดี ๆ ไปตั้งฐานทัพหมด จังหวัดก็อยากได้คืน เจ้าของที่ดินเก่าก็อยากได้คืน เพื่อจะได้ใช้ประโยชน์ทำธุรกิจได้ ผู้ว่าราชการจังหวัดโอกินาวาคนปัจจุบันค่อนข้างจะเป็นคนดีอ่อนน้อม ต้องการที่จะเอาใจชาวบ้าน ก็ไม่ยอมรับรัฐบาลกลาง อเมริกาก็จะคืนแต่ก็อยากให้ญี่ปุ่นสร้างฐานทัพลอยน้ำยื่นไปในทะเล แต่ก็มีการพูดถึงเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมขึ้นมาอีก ตอนหลังผู้ว่าราชการจังหวัดโอกินาวาก็ไม่ยอมให้ตั้ง เรื่องฐานทัพนี่จึงยังคงค้างคาอยู่ รัฐบาลกลางก็เสนอว่าถ้ายอมก็จะช่วยพัฒนาให้โอกินาวาเป็นเมืองท่าเสรี (free port) หมายความว่าโอกินาวาสามารถ

ส่งสินค้ามาขายแผ่นดินใหญ่ ได้โดยไม่ต้องเสียภาษี ผู้ว่าราชการจังหวัดคนที่ต่อต้านเรื่องนี้จะไม่ลงเลือกตั้ง
ครั้งต่อไปจะวางมือทางการเมืองเมื่อมีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดคนใหม่ ปัญหานี้คงจะคลี่คลาย

ชำนาญ หอสมุด